

„nadloge“ za péše pota sklopijo, in z enim samim konjem iz sêla v sêlo stezo naredê.

S.

semen za setev rabiti, kakor je v ti tablici znamenovano.

(Dalje sledi.)

Kmetijska šola za mlade in stare.

1) Od lastnosti semenskega zerna.

Zerne, ki si ga za seme odločil, mora biti 1) práv zrelo, 2) napeto, polno in težko, 3) čisto in vse glôte prosto, 4) ne sme poškodovano biti.

Semensko zerno mora biti zrelo. Nobena negodna reč ni za pléme dobra, ne pri človeku, ne pri živini, ne pri sadji, tako tudi ne pri zernu. Nezrelo zerno je negodno v cimi, v moki in na luskú in nima semenske moči: če se pa vunder za seme odloči, bo tudi žito slabo in zanikerno. Od prezgodnje žetve in če se nezrelo zerno za seme odloči, pride drugo léto v žitu snetljivec v pšenico, ječmen in v rêž: tisto dolgo črnkasto zerno, ktero je kakor rog in kterimu se babji zób ali rogata rêž pravi. Pametni kmet bo tedaj žetev tako dolgo odložil, dokler ni žito popolnoma zrelo, in tako bo tudi pri vsih družih sadežih zrelosti pričakoval.

Semensko zerno mora biti napéto, polno in težko, kér le tako je popolnoma zrelo in za setev dobro.

Semensko zerno mora biti čisto in prosto vse glôte in nesnage, kakor torice, ljulike, kolkaja, grahorja in kar je več take plaže. Kakoršno bodeš sejal, tako bodeš žel.

Zerno ne sme biti poškodovano ne na moki in ne na luskú. Ako je cima (kal) poškodovana, ne raste, ampak zerno sognjije, kakor če je jajce oskrunjeno, kokoš nič ne izvali, temuč jajce konec vzame. Ako je zerno v moki slabo, ali de je clo nič ni, čeravno cima oživi, zavoljo pomanjkanja reje drugič umerje; ako je pa koža ranjena, vse vkup sognjije.

Glej tedaj, dragi prijatelj, de bo semensko zerno popisane lastnosti imelo, in skerbi vselej, de boš popolnoma suho zernotudi na suhim kraji spravljeno imel, dokler ga ne poseješ. Kakó dolgo pa eno ali drugo zerno semensko moč ali kaljivost v sebi obderži, de je za seme dobro, ti pokaže naslednja tablica, ktera je sestavljena po mnogih kmetijskih skušnjah:

Séme	lét.	mescov.	Séme	lét.	mescov.
Žít sploh	3—4	—	Deteljno	2	3
Prosá	2	—	Lanéno	8	—
Turšice	1	—	Grahovo	6	—
Javorovo	—	6	Lečje	2	—
Brezovo	2	—	Bobovo	5	—
Bukovo	—	6	Repno	3	—
Hrastovo	—	6	Pesno	4	—
Jelovo	—	6	Kapusovo	5	—
Jelševo	—	6	Bučno	4	—
Lipovo	—	6	Čebulno	2	3
Mecsnovo	1	—	Kúmarno	7	8
Smerekovo	2	2	Salatno	4	5
Jabelčno	2	3	Špinačno	4	6
Hruševó	3	3	Špargelnovo	3	—
Krompirjevo	6	—	Celerjevo	3	—
Korenjevo	4	—			

Čeravno nektare tukaj imenovanih semen — dobro ohranjene — delj časa kaljivost obderže, je vunder skušnja pokazala, de ni varno starejih

Teržaška družba zoper škodo toče.

Očitna zahvala in priporočilo.

Po nesrečah ognja, vode, toče i. t. d. človek berž obnemore in pride na beraško palico; posamezniku ni dano se takim nesrečam vselej vbriniti, velike družtva jim zamorejo pa več ali menj v okom priti. Ako ti 500 gold. vredna hiša zgori, in de nimaš v mošni čez 12 gold., ti bo zlo težko jo novo sozidati; če se pa v bratovšnjo sv. Florjana pripišeš, ti bodo vsi štajarski, gorotanski in krajski bratje pogorelo hišo, to je, nje ceno z 500 gold. povernili, zakaj v taki španovii so, de vsi vkup pogoreleu hišo plačajo, de si veliko lože novo sozida.

Pred 24 léti so napravili v Terstu oskerbniško družtvo pod imenom: „Azienda assicuratrice“, ktero zavaruje zraven hiš tudi vse drugo blagó, nej je, kjer si bodi, ali v hišah, ali na cestah, rekah, morjih i. t. d.; se vé, de za primerjeno plačilo. Ze več milijonov je plačalo na natečenih nesrečah ali škodah. S poštenim in vestnim ravnanjem pri poplačevanju zavarovanih škod si je v celim cesarstvu in zvunej cesarstva veliko slavo pridobilo. Ko je bilo v prvem začetku zavarovanim le z dvema milijonoma gold. porok, zamore zdaj s šestimi milijoni poročito dati. Premoženje mu rase kot kvas.

Nar imenitniši Teržaški možaki so glavarji in voditelji tega družtva, in pri zlo dobrim stanu njih denarne skrinje so si v skerb vzeli — ne zastran plačila ali dobička, ampak zgolj iz ljubezni do domovinstva — tudi mnogoverstne sadeže škode toče zavarovati. Se vé, de, kér clo nobeniga prida pri tem ne išejo, njih opravilo le v tem obstoji, de od zavarovanih neke majhne in primerjene plačila prejemelejo, in jih konec léta med od toče pobite po primeri njih škode razdelé, in rajtingo od tega do zadnjiga vinarja speljano celimu svetu oznanijo. Celo cesarstvo so po razločku dežel, ki so več ali menj toči podveržene, v 4 velike družtva razdelili, namreč: 1) v Nemško-slovansko brez Českega, 2) v Česko, 3) Ogersko in 4) v Talijansko, h kterimu je tudi Primorje prišteto. Vsako družtvo za-se obstoji; kar eno zloži, se med od toče poškodovane ravno tega družtva razdeli.

V létu 1846 je bila ta naprava tudi po Novicah v dokladi 17. lista oznanjena in priporočena; dano je bilo na vedenje, de gosp. J. Karinger, kupec v Ljubljani, so v teh rečeh velki opravniki za celo krajnsko deželo; imenovanih je bilo še družih 16 manjih opravnikov okoli po Krajnském, de bi se te reči lože speljevale. Začetik vsake, tudi nar gorši reči je težik in počasin; nagovarjen k temu od ediniga kmetovavca, ki je bil lani tukaj svoj sad zavaroval, in še clo zvoljen opravniki v Ipavskim kantonu, sim bil vender to sam v nemar pustil. Zavarovaniga poljskiga in nograškiga sadú je bilo lani v našim nemško-slovanskim družtvu sa 437,889 gold. 25 kraje. — Zložili so bili v ta namen, po razločku krajev in vrednosti sadú 6791 gold. 50 kraje. Vse po prisežnih možéh cenjene točne škode so znesle 6861 gold. 47 kraje. Opravniki po deželah dobé za svojo skerb in prizadevanje 5 od 100 od prejetih in naprej poslanih denarjev; vsi so dobili 339 gold. 36 kraje.; cenitevskim možem so pa plačali 290 gold. 25 kraje.; razdelili so po tem takim med od toče pobite 6161 gold. 49 kraje. in slednji je dobil za vsacih 100 gold. točne škode malo de ne 90 gold. vsim skupej so pa ostali še dolžni 699 gold. 58 kraje.

Potem, ko sim za lani takó natisnjeno rajtingo vsiž deležnikov, razločenih po deželah, kresijah, vaséh, z iméni in priimki, s številkami njih zavarovaniga sadú,

njih plačila, jim po toči storjene škode in dodeleniga povračila prejel: me ni bilo treba lani clo nič k temu nagovarjati; prederznem se, grem po vsih nogradih pogledat svoje grojzde, najdem, ko bi ga brat bratu dal, bi moglo 1774 gold. vredno biti, in pošljem v Ljubljano 48 gold. 7 kraje. in še od vsacih sto sadne vrednosti po 10 kraje. za vse stroške oskerbniskiga društva, tedej vkup 51 gold.

Na 25. dan po poslanih in že pozabljenih denarjih pride huda ura; toča mi nekatere ngrade takó oklesti, de je bila cenjena škoda 388 gold. 27 kraje. Verjemite mi, dragi bravci, de serce me ni tako močno ko drugekrat bolelo; mislil sim si, za mojih 51 gold. bo vender kej povračila. 30. listopada je bila v Terstu rajtinga sklenjena, in že čez 8 dni potem prejmem od gosp. Karingerja iz Ljubljane svojih 338 gold. 44 kraje. z naznanilam, de so mi še 49 gold. 43 kraje. dolžni ostali. Veliko raji bi bil vidil, de bi mi ne bila toča bila; kér sim pa pri nesreči za svojih 51 gold. prejel 338 gold. 44 kraje. in še up imam 49 gold. 43 kraje. prejeti, se mi zdi, kakor de bi mi bili ti denarji z nebes padli, in ne morem od menj, kakor de se tukej visoko veljavnemu oskerbniskimu društvu v Terstu in gosp. J. Karingerju za njih blagovoljno skerb in prizadevanje za občinsko dobro očitno zahvalim, in to kar koristno napravo vsem umnim kmetovavcam serčno in do živiga priporočim. Zavarovanja zoper točo ne bom svoje dni več pozabil, pa tudi moje sosede je to spodbodlo, de bodo raji v to bratovšnjo stopili.

Lani so že bili v našem društvu za 874,736 gold. zemeljskiga sadu zavarovali — tedej še enkrat toliko kot predlanskim — zložili so bili 13,201 gold. 44 kraje. Toča je bila pa škode storila za 13,488 gold. 44 kraje. Opravniki po deželah so prejeli 660 gold. 5 kraje. — stroški za cenitve škod so znesli 779 gold. 35 kraje.; razdelili so tedej med pobite 11,762 gold. 9 kraje. in ostali so še vsem po primeri dolžni 1726 gold. 35 kraje. Kakor berž bodo dohodki višji od škod, bodo tudi zastanjke zravnovali. Nar več zavarovanih med Slovenci jih je bilo letas v Celjski in Dolenski kresli. — Gosp. grof Koronini na Dolenskim so bili svoj sad, 1760 gold. vrednosti, z 70 gold. in 24 kraje. zavarovali, točna škoda jim je bila cenjena na 720 gold., povračila so prejeli 627 gold. 50 kraje. — Krajci vseh treh kresij so lani zložili v zavarovanje zoper točo le 850 gold. 38 kraje., potegnili so pa za odškodovanje 2188 gold. 18 kraje. — Tako natisnjeno rajtingo lahko vidijo bravci pri vsacim opravniku okoli po deželah.

V Ipavi 1. prosenca 1848.

Jan. Nep. Dolenc, ud c. k. krajske kmet. družbe.

Slovenska kmetijska šola v Terstu, slovensko v Laških Novicah oznanjena.

Z veseljem smo undan v Teržaškim laškim časopisu (Osservatore Triestino) sledeče slovensko oznanilo v slovenskim novim pravopisu brali, katero od besede do besede radovednim domorodcem v Novicah na znanje damo; takóle se glasi:

Oznanilo.

*„Gledé na zadovoljni izid mestne kmetijske šole pretečeniga léta oznani podpisani ces. kralj. magistrat, de se bodo tudi léta bravno-kazarni poduki v slovenskim jeziku za kmečke mladenče tega teritorja davalí. Začeli se bodo 26. dneva tekočiga mesca po gospodu Jerneju Radicu *),*

*) Kér nismo od te koristne slovenske kmetijske šole za kmečke mladenče dozdej nič vedili, bi nam častiti gosp. Radic močno vstrégli, ko bi nam hotli od te hvale vredne Teržaške naprave kaj več povedati. Vredništvo.

k temu namenjenimu učeniku, in bodo sledili zaporedama vsaciga nedeljniga jutra zgodaj. — Povrabijo se s tem starši in varhi, de naj obernejo v prid svojim sinovam in svojim pitomcam (mladenčem izročeni) to koristno napravo, ktere namen je pomnoženje potrebniiga kmetijskiga znanja med kmeti tega teritorja, in tako tudi pomnoženje njih sreče prihodnje. — Naporedati se znajo šolarji županam ali oskerbnikam zunanjih sosesk, kakor tudi v hiši šole kmetijske.“

Od ces. kralj. magistrata v Terstu

14. grudnia 1847.

Istrijski Slovenci med Teržaškim in Reškim morjem.

(Dalje.)

Nar pervo vam hočem enmalo popisati vére, prave in napčne, in tudi nekatere vraže našiga ljudstva.

Dragi Slovenci! vi radi radi berete od Amerike, od Jeruzalema, in clo od daljne Kine kaj noviga, od navad teh divjakov i. t. d.; ne boste le tudi radi brali navad tistiga ljudstva, katero je po svoji kervi rodbina vaša? —

Vsi Slovenci Istrije so pravoverni kristjani; samo malo jih je Gerkov. Oni so prava bramba resnice, in brez od več jih pohvaliti, véni, da večidel bi radi dali svoje življenje za véro svojih starejih. Oni se vadijo molitve in stvari stalne (dogmata) naše sv. vére od svojih redovnikov (duhovnikov), ktere jako častijo in spoštujejo. Sveti Oče Papež in prečastljivi škofi so jim, kakor svetniki z nebes. Za veliko čast in za posebno povikšanje si imajo, ako kak redovnik doide v njih hišo, in da se, kadar mu po navadi jesti in piti ponudijo, posluži. Res je, da so tudi nekteri med njimi, kateri ne spoštujejo ne cerkve, ne redovnikov; pa — kaj čmo — med vsako pšenico se ljulika najde. — Oni se stalno deržijo vsiga, kar nam naša s. katoljška cerkev zapoveduje, in če bi kdo kaj protivniga govoril, ali pa se rugal (norca delal) z Božjimi stvarmi, mu bo valje odgovoril: „Naša svita majka cirkva ovo vadii zapoveda“ (Naša sveta mati cerkev to uči in zapoveduje).

Nar veči spoštovanje pa imajo do presvetiga rešnjiga Telesa, katero imenujejo „prisveto Tilo“. — Za tem pa imajo posebno spoštovanje do Marije; kadar pride kak Njeni praznik, se pred ta dan postijo, naj bo post zapovedan, ali ne. — Ime Jezusovo in Marije, kakor tudi imena svetnikov in svetnic Božjih ne bodo nikdar izrekli, brez da bi valje tudi ne izgovorili: „Slava ino čast njima budi“. — Ne možkiga ne ženske ne boš najdel, da bi ne nosil zmizarne kronice (paternoštra) v žepu. Ravno pri ti priliki vam pa hočem tudi neko prazno véro od njih povedati. Oni mislijo, de molitva samo za tistiga veljá, kteriga je kronica, ne pa za tistiga, kateri moli na-njo; zato ne bo nikdar nobeden na kronico kakiga družiga molil, in če kdo najde kakošno kronico, jo da valje nazaj, misleči, da mu ne more biti koristna. —

(Dalje sledi.)

Černe in zlate bukve.

Pervi list létašnjih Novic je grajal Šiskarje, ki so gosposkniga ukaza pričakovali, de bi si stezo čez sneg do Ljubljane naredili. Kaj bote pa od tistih kmetov rekli, kteri, desiravno od gosposke povelje zadobivajo k taki ravnavi, pa se mu v bran staviti začno? Kaj ne, de so za take gerdúne černe bukve še premalo černe, in de po vsi pravici oistre kazni ali štrafinge zaslužijo? —

Smeledniška grajšina je že pred nekterimi léti dala narediti snéžen plaz ali mašino *), de jo od vasi do

*) Ktero v podobi danes braveam podamo, de bi si jo povsod napravili, kjer dozdej še ni znana. Vredništvo.